

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1938 kl. 10 f. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion, II: 328, angående undervisning i allmän lagkunskap vid vissa undervisningsanstalter för den mognare ungdomen samt i det fria folkbildningsarbetet m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 328, har herr *Dahlbäck* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i anslutning till i motionen anförda synpunkter i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning av frågan att vid vissa undervisningsanstalter för den mognare ungdomen samt i det fria folkbildningsarbetet undervisning, i samband med ämnet medborgarkunskap, meddelas i allmän lagkunskap i förening med praktiska övningar, så ock om därför erforderliga föranstaltningar för utbildning av kompetenta lärarkrafter, ävensom att Kungl. Maj:t med ledning av utredningen måtte framlägga förslag härom för riksdagen. *Motionen.*

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning begärt och erhållit utlåtande över förevarande motion av skolöverstyrelsen, varjämte utskottet berett arbetarnas bildningsförbund, Sveriges kristliga bildningsförbund, svenska landsbygdens studieförbund samt centralförbundet för nykterhetsundervisning tillfälle att yttra sig över motionen, och har utskottet från samtliga nämnda organisationer erhållit yttranden i ärendet. Skolöverstyrelsens samt de tre förstnämnda förbundens yttranden äro såsom bilagor fogade vid detta utlåtande. *Yttranden.*

Som skolöverstyrelsen påvisat i sitt vid detta utlåtande fogade yttrande ingår i undervisningen i ämnet medborgarkunskap i fortsättningsskolan åtskilligt av det kunskapsstoff, för vilket motionären begär plats vid undervisningsanstalterna för den mognare ungdomen. Så meddelas undervisning om rättsreglerna för äktenskaps ingående, om rättsförhållandet mellan föräldrar och barn, om adoption, arv och förmynderskap. För domstolsväsendet och den administrativa organisationen lämnas kortfattade redogörelser. I samband med modersmålsundervisningen förekomma vidare övningar i att uppsätta enkla, i det praktiska livet ofta förekommande skrivelser, t. ex. brev, kvitton, räkningar, rekvisitioner, fullmakter, skuldebrev, borgensförbindelser, ansökningar och protokoll. *Utskottet.*

Vad beträffar folkhögskolan råder där, som skolöverstyrelsen också framhållit, stor frihet för skolornas ledning att inom den ram, som angives av folkhögskolans syfte, bestämma om lärokursernas omfattning. Ämnet samhällskunskap tillhör emellertid de obligatoriska ämnena inom folkhögskolans första årskurs, och åt detta ämne torde i de flesta folkhögskolor ägnas stor uppmärksamhet. De i fortsättningsskolan inhämtade kunskaperna fördjupas och utvidgas, och i stor utsträckning torde därvid också tillbörlig uppmärksamhet ägnas det moment av ämnet, som motionären benämner lagkunskap.

Då motionären yrkar på att undervisning i allmän lagkunskap i förening med praktiska övningar skall meddelas i det frivilliga folkbildningsarbetet, vill utskottet, i anslutning till vad skolöverstyrelsen på denna punkt anfört, framhålla, att gällande bestämmelser icke lägga hinder i vägen för sådan undervisning. I den mån framställningar om föreläsningar i lagkunskap av därför kompetenta föreläsare göras av folkhögskolekursföreningar, behandlas sådana framställningar efter samma regler som framställningar om folkhögskolekurser med undervisning i andra ämnen. I de statsunderstödda föreläsningsbyråernas föreläsningskataloger finnas upptagna föreläsningar i lagkunskap.

Utskottet delar i stort sett skolöverstyrelsens uppfattning, att med hänsyn till det åldersstadium, på vilket lärjungarna i fortsättningsskolan befinna sig, samt den begränsade tid, som lämpligen bör anslås åt undervisning av detta slag, någon utvidgning av undervisningen i lagkunskap i samband med undervisningen i medborgarkunskap icke i denna skolform bör ifrågasättas. För folkhögskolornas vidkommande vill utskottet uttala den förhoppningen, att skolöverstyrelsen måtte bli i stånd att, såsom dess avsikt är, anordna speciella instruktionskurser för folkhögskollärare och att därvid tillbörlig uppmärksamhet ägnas ifrågavarande spörsmål i samband med dylika kurser i samhällskunskap. Beträffande det frivilliga folkbildningsarbetet har utskottet liksom skolöverstyrelsen den uppfattningen, att det icke skulle vara lyckligt med några ålägganden för de lokala anordnarna av folkhögskolekurser eller populärvetenskapliga föreläsningar att ägna speciell uppmärksamhet just åt juridiska ämnen. Även för folkbildningsarbetets vidkommande hyser emellertid utskottet den förhoppningen, att nyssnämnda instruktionskurser skulle kunna få viss betydelse för utbildning av föreläsare och handledare i rättskunskap.

Utskottet, som ju gärna ser, att ungdomen beredes tillfälle att förvärva en fördjupad insikt i rättskunskapens elementära och för det dagliga livet betydelsefulla stycken, vill som sin uppfattning hävda, dels att det ej gärna är tänkbart, att det stora flertalet av de unga i detta hänseende kan tänkas nå så långt, som motionären anser önskvärt och möjligt, dels också att de verkligen önskvärda framstegen i motionens syfte kunna nås inom ramen av vårt undervisningsväsens nuvarande kunskapsmeddelelse.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 21 april 1938.

På utskottets vägnar:

CARL HOPPE.

Närvarande vid ärendets behandling i utskottet: herrar *Hoppe, Kyling, Persson i Vinberg, Tornegård, Gustafsson i Bogla, Karlsson i Granebo, Larsson i Östersund, Bäckström, Spångberg och Fredberg.*

Bilaga A.

KUNGL. SKOLÖVERSTYRELSEN.

Till riksdagens andra kammares första tillfälliga utskott.

Genom nådigt beslut den 11 februari 1938 har Kungl. Maj:t anbefallt Kungl. Skolöverstyrelsen att till riksdagens andra kammares första tillfälliga utskott inkomma med utlåtande över den i kammaren väckta och till utskottet för förberedande behandling hänvisade motionen nr 328 om en allsidig utredning av frågan att vid vissa undervisningsanstalter för den mög-
nare ungdomen samt i det fria folkbildningsarbetet undervisning, i samband med ämnet medborgarkunskap, meddelas i allmän lagkunskap i förening med praktiska övningar, så ock om därför erforderliga föranstaltningar för praktisk utbildning av kompetenta lärarkrafter. Med anledning härav får överstyrelsen anföra följande:

Som motionären i motiveringen till sitt yrkande framhållit, meddelas i fortsättningsskolor och folkhögskolor undervisning i ämnet medborgarkunskap. Undervisningsplanerna i detta ämne omfatta i huvudsak följande moment:

»1. Hemmet.

De olika familjemedlemmarna och deras inbördes förhållande, deras uppgifter för hemmets bestånd, förkovran och trevnad, hemmets betydelse för de unga och för samhället.

2. Kommunen och församlingen; landstinget.

Gemensamma kommunala intressen: kyrka, skola, fattigvård, hälsovård, gator och vägar med flera.

Kommunal självstyrelse; kommunal rösträtt. Kommunalstämma, kommunalfullmäktige, kommunalnämnd. Stadsfullmäktige, drätselkammare.

Folkskolestyrelse, skolråd, barnavårdsnämnd, fattigvårdsstyrelse jämte andra kommunala styrelser.

Kyrko- och mantalsskrivning. Kommunal beskattning.

Landstinget och dess arbetsuppgifter. Hushållningssällskap.

3. Kyrkoväsendet.

Kyrkostyrelse och kyrklig verksamhet. Kyrkostämman, kyrkofullmäktige, kyrkoråd.

Bilder från fromhetslivet och kärleksverksamheten, särskilt från senare tid.

4. Staten.

Konung och statsråd. Riksdagen, det viktigaste om dess sammansättning och arbetssätt; rösträtt och valbarhet.

Statens inkomster och utgifter. Skatteväsendet.

Försvaret och värnplikten.

Något om den administrativa förvaltningen, länsstyrelse.

Rättsväsendet.

Viktigare nutida företeelser på samhällslivets område, såsom arbetarrörelsen, bostads- och egna hemsfrågor m. fl. Åtgärder från det allmännas sida till förbättrande av de samhälleliga förhållandena: socialförsäkring, arbetarskyddslagstiftning, offentlig arbetsförmedling, medling i arbetstvister och dylikt. Strävanden att uppbygga en mellanfolklig rättsordning (Nationernas förbund).

Medborgerliga rättigheter och medborgerligt ansvar.

5. Räkning och bokföring.

Övningar, som avse åstadkommande av färdighet att lösa praktiska räkneuppgifter.

Enklare bokföring och i samband därmed det viktigaste om försändelser med olika transportmedel samt ifyllande av vanligen förekommande blanketter.

I sammanhang med räkningen och bokföringen behandlas vissa förhållanden rörande hemmets ekonomi: kontant-, kredit- och avbetalningsköp, inköps- och försäljningsföreningar, sparverksamhet, försäkring.

6. De alkoholhaltiga dryckernas verkningar på individ och samhälle. Nykterhetsarbetet i vår tid.

7. Något om skolor och läroanstalter samt möjligheter i övrigt för fortsatt utbildning.»

Som synes ingår i undervisningen i medborgarkunskap vissa av de moment, motionären avser särskilt önskvärda, såsom: rättsregler i fråga om äktenskaps ingående, rättsförhållanden mellan föräldrar och barn, om adoption, arv och förmyndarskap. För domstolsväsendet, administrativa organ samt instanser av skilda slag lämnas likaså kortfattade redogörelser. I samband med modersmålsundervisningen förekomma vidare övningar uti att uppsätta enkla, i det praktiska livet ofta förekommande skrivelser, såsom brev, kvitton, räkningar, rekvisitioner, fullmakter, skuldbrev, borgensförbindelser, ansökningar och protokoll.

Med hänsyn till det åldersstadium, på vilket lärjungarna i fortsättningskolan befinna sig, samt den begränsade tid, som lämpligen bör anslås åt undervisning av detta slag, synes någon utvidgning av undervisningen i lagkunskap i samband med undervisningen i ämnet medborgarkunskap icke böra tillrättas.

Vidkommande folkhögskolorna råder stor frihet för respektive skolors föreståndare att inom den begränsning, som angives av folkhögskolans syfte,

bestämma om lärokursernas omfattning. Till de obligatoriska ämnena vid folkhögskolornas första årskurs hör emellertid ämnet samhällskunskap. Åt detta ämne ägnas i de flesta folkhögskolor stor uppmärksamhet. De av folkhögskolans elever i fortsättningsskolan inhämtade kunskaperna fördjupas och utvidgas. I stor utsträckning torde därvid också tillbörlig uppmärksamhet ägnas det moment av ämnet, som motionären benämner lagkunskap.

För att i större utsträckning göra lärarna skickade att bedriva denna undervisning erfordras, som motionären framhållit, åtminstone någon tids speciell instruktiv utbildning för ändamålet. Det synes därför önskvärt, att speciella instruktionskurser för lärare kommer till stånd. Överstyrelsen hoppas att så småningom kunna återupptaga kursverksamheten för folkhögskollärare och anser, att därvid detta moment bör uppmärksammas, när en kurs för folkhögskollärare i samhällskunskap anordnas. Kursverksamheten är emellertid beroende av de anslag riksdagen beviljar till understöd för utbildning av lärare och lärarinnor vid folkhögskolor.

I motionen begäres slutligen, att i det frivilliga folkbildningsarbetet undervisning meddelas i allmän lagkunskap i förening med praktiska övningar. Med anledning härav vill överstyrelsen framhålla, att gällande bestämmelser icke lägga hinder i vägen härför. I den mån framställningar om föreläsningar i lagkunskap av därtill kompetenta föreläsare göras av folkhögskolekursföreningar behandlas de efter samma regler som framställningar om folkhögskolekurser med undervisning i andra ämnen. I de statsunderstödda föreläsningsbyråernas föreläsningskataloger finnas upptagna föreläsningar i lagkunskap. Några ålägganden för de lokala anordnarna av folkhögskolekurser eller populärvetenskapliga föreläsningar att anordna föreläsningar i speciellt dessa ämnen torde icke böra ifrågasättas.

Under hänvisning till det ovan anförda får överstyrelsen avstyrka motionärens förslag om utredning angående undervisning i lagkunskap vid vissa undervisningsanstalter för den mognare ungdomen samt i det fria folkbildningsarbetet.

Stockholm den 4 mars 1938.

För Skolöverstyrelsens folkskolavdelning

J. ENGVALL.

Ruben Wagnsson.

/ Allan Wirgin.

Bilaga B.

ARBETARNES
BILDNINGSFÖRBUND

Till Riksdagens andra kammarens första tillfälliga utskott.

I anledning av att Riksdagens andra kammarens första tillfälliga utskott berett Arbetarnes Bildningsförbund tillfälle att avge yttrande med anledning av de inom kammaren väckta till utskottets handläggning hänvisade motionerna nr 328, angående undervisning i allmän lagkunskap vid vissa undervisningsanstalter för den mognare ungdomen samt i det fria folkbildningsarbetet m. m. — — — få vi härmed avgiva följande utlåtande:

Arbetarnes Bildningsförbund anser sig helt kunna instämma i motion nr 328 syfte, evad det har avseende på det fria folkbildningsarbetet.

Stockholm den 21 april 1938.

för ARBETARNES BILDNINGSFÖRBUND

Gunnar Hirdman.

Bilaga C.

Till Andra Kammarens Första tillfälliga utskott.

Då Sveriges Kristliga Bildningsförbund beretts tillfälle att till utskottet inkomma med yttrande över motion nr 328 av herr *Dahlbäck*, angående undervisning i allmän lagkunskap vid vissa undervisningsanstalter för den mög-nare ungdomen samt i det fria folkbildningsarbetet m. m., vill Sveriges Kristliga Bildningsförbund anföra följande:

Inom den del av det fria folkbildningsarbete, som bedrivs av Sveriges Kristliga Bildningsförbund, intager ämnet samhällskunskap andra platsen bland de ämnesgrupper, som bliva föremål för studium inom dess studiecirkelverksamhet. Härav torde framgå, att det inom den kristliga bildningsrörelsen förefinnes det allra största intresse för sådana frågor, som beröra den enskildes ställning i samhället, hans skyldigheter och rättigheter. Den av motionären framförda tanken på att bl. a. inom det fria folkbildningsarbetet införa studium av allmän lagkunskap, synes oss därför kunna komma att påräkna stort intresse från deras sida, som se som en av den fria folkbildningsrörelsens främsta uppgifter att skaffa dess deltagare nödig kunskap om det svenska samhället och dess sätt att fungera. Den omständigheten, att ämnet allmän lagkunskap hittills försummats inom studiecirkelarbetet, beror uteslutande på svårigheten att tillhandahålla studiecirkelarna nödigt undervisningsmaterial och kompetenta lärarekrafter. Behovet av ett studium av allmän lagkunskap synes oss så påfallande, att det skulle vara mycket betydelsefullt, om statligt understöd i någon form kunde skänkas folkbildningsarbetet dels genom att utge lämpligt studiematerial såsom studieplaner och billig, för den stora allmänheten lätt tillgänglig litteratur i ämnet, dels ock genom understöd åt studiecirkelarna för anställande av kompetenta lärarekrafter.

Då det alltså synes oss, som om det i motionen angivna syftet tillmötesgår väsentliga behov och önskemål inom det fria folkbildningsarbetet, vill Sveriges Kristliga Bildningsförbund för sin del tillstyrka, att den i motionen begärda utredningen måtte vidtagas.

Stockholm den 1 mars 1938.

För SVERIGES KRISTLIGA BILDNINGSFÖRBUND:

Enl. uppdrag:

GUNNAR SUNDQVIST.

Bilaga D.

SVENSKA LANDSBYGDENS
STUDIEFÖRBUND
Södertälje.

Till Riksdagens andra kammarens första tillfälliga utskott.

Svenska landsbygdens studieförbund (SLS) får härmed genom sitt studieråd avgiva följande yttrande över motion i Andra kammaren nr 328 av herr Dahlbäck.

Vid den undervisning i medborgarkunskap, som hitintills ägt rum, har allmän lagkunskap icke alls eller i ringa omfattning blivit behandlad. Undervisningsanstalternas förbiseende av ämnet allmän lagkunskap har i sin tur lett till, att ifrågavarande ämne ej heller blivit tillbörligt beaktat av den fria bildningsverksamheten. Det är därför i hög grad önskvärt att en ändring kommer till stånd i berörda avseende.

Särskilt angeläget synes det oss vara, att undervisningsanstalter för vuxen ungdom såsom gymnasier, folkhögskolor och lantmannaskolor i erforderlig omfattning lämna undervisning i allmän lagkunskap. Folkhögskolorna och lantmannaskolorna spela i detta avseende särskilt för landsbygdens ungdom en stor roll därigenom, att från sistnämnda skolor utgångna elever i betydande omfattning medverka i det bildningsarbete som bedrives i form av studieverksamhet.

Vad de s. k. flyttande folkhögskolekurserna beträffar så ledas dessa i allmänhet av lärare vid folkhögskolorna. Om därför undervisning i allmän lagkunskap införes i folkhögskolorna torde detta även få sina återverkningar på de flyttande folkhögskolekurserna.

SLS:s studieråd anser att ämnet allmän lagkunskap bör i undervisning och bildningsverksamhet beaktas på ett helt annat sätt än hitintills varit fallet. I vilken omfattning och på vilket sätt detta bör ske torde den av motionären förordade utredningen kunna klarlägga. Vi instämma därför i nämnda motions syfte.

Södertälje den 1 mars 1938.

Å SLS:s studieråds vägnar:

B. A. NILSSON.

Eric Ellerud.